

**Cursus theologici iuxta scholasticam huius temporis
Societatis Jesu methodum tomus ...**

Amico, Francesco

Duaci, 1640

IV. Quodnam sit formale constitutum Deitatis?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82000](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82000)

minorem, concedo nullum attributum esse rationem primam secundum perfectionem explicitam, esse tamen rationem primam, secundum perfectiones implicitas, quas essentialiter importat; quod satis est ad constitutionem essentialem: animal enim implicitè tantum includit gradus superiores substantiæ corporis, viuentis, cum tamen omnes sint de essentia ipsius. Ad probationem maioris distinguenda est minor: ratio constituens essentiam est sola ratio prima secundum perfectionem explicitè tantum conceptam, nego: est ratio prima secundum omnes perfectiones essentialiter importatas, concedo. Ad Confir. dispar est ratio de creatura, cuius quia non omnis ratio propter finitudinem & limitationem implicitè saltem includit reliquas, constitui potest per rationem primam, non includentem reliquas.

70. Ad Tertium Concedo, volituum in Deo esse posterius intellectiuo secundum rationem explicitam; nego tamen esse posterius secundum rationem implicitam, secundum quā includitur in ipso intellectu: quemadmodum etiam intellectio, secundum rationem explicitam est posterior natura, & tamen per aduersarios constituit essentialiter illam. Nego autem volituum non pertinere ad completum gradum intellectui, quia intellectiuum adæquatè sumptum, dicit vtramque perfectionem; vel radicaliter & in potentia, vt in creaturis; vel formaliter & in actu, vt in Deo. Ceterum Attributa constituunt essentiam, non vt genus vel differentia; quia hæc dicunt determinabilitatem & determinatiuitatem: neque vt partes virtuales integrantes, vt placet Ariminensi: quia de ratione partium est, vt saltem in esse obiectiuo sese mutuo perfectè excludant: in Deo autem ob summam simplicitatem & illimitationem non datur perfectæ exclusio obiectiua vnius perfectionis ab alia; sed constituunt illam per modum includentis & inclusi; siue rationis explicitæ & implicitæ: ad eum modum, quod rationes ultimæ constituunt summa genera, non per modum differentiæ, aut partis; quia illæ non perfectè præscindunt à ratione superiore, cum qua constituunt summum genus, sed per modum includentis & inclusi, seu rationis explicitæ & implicitæ: vt perfectas constituit cum ente supremum genus substantiæ, tanquam ratio includens ens, & inclusa in ente. Eodem modo Attributa constituunt essentiam diuinam, vt rationes ultimæ includentes essentiam, & vicissim inclusæ in essentia: Attributa enim includunt essentiam ab eaque vicissim includuntur. Cuius ratio est, quoniam ea constitutio concipienda est in Deo, quæ minorem importat distinctionem, atque adeo maiorem unitatem & simplicitatem; cum in Deo summa concedenda sit unitas atque simplicitas: talis est prædicta constitutio, ergo.

71. Ad Primam Confirmationem. Fundamentum quod habemus concipiendi in Deo vnam rationem priorem alia, totum esse per

Analogiam ad creatura, ex quibus non licet argumentari ad diuina secundum se. Ad probationem dico, si tales rationes in Deo essent distinctæ, rectè sequi, eas non fore de conceptu formali essentię; quia tunc Deus non esset actus purus & illimitatus in omni genere perfectionis possibilis in sua ratione essentiali. Ad secundam Confirmationem, infra in materia de Trinitate assignabimus discrimen inter generationem Verbi, & processionem Spiritus sancti.

SECTIO IV.

Quodnam sit formale constitutiuum Deitatis?

72. PRIMA Sententia Scoti quodlib. 1. q. 1. §. de altero, Albertini Corollario

Scotus.
Albertinus.

14. ex prædicamento ad aliquid difficultate 2. dubit. secunda. Afferentium formale constitutiuum Deitatis esse intellectiuum, quatenus dicit substantialem gradum vitæ. Probat primò Scotus ex August. 15. de Trinit. cap. 5. affirmante ipsam essentiam Dei esse vitam, non qualis, inquit, inest plantis & brutis, sed quæ omnia intelligit; & lib. 6. cap. ultimo appellat Deum primam ac summam vitam; primum ac summum intellectiuum, cui idem est esse, viuere, & intelligere. Secundò Deus est natura intellectualis: ergo formale constitutiuum ipsius est intellectualitas. Consequentia constat, nam constitutiuum formale rei, est vltimus gradus essentialis ipsius; hic autem in natura intellectuali, est intellectualitas, non ipsum intelligere actuale, nam hoc est perfectio secunda supponens primam. Addunt alij, formale constitutiuum Dei esse intellectiuum & volituum simul, nam vtrumque est de conceptu formali naturæ intellectualis.

August.

73. SECUNDA sententia Fasoli qu. 4. a. 2. dubit. 7. & aliorum afferentium, formale constitutiuum Deitatis esse ipsam intellectiōnem actualem. Fundamentum est: quia natura Diuina est essentialiter viuens; ergo constitui debet per gradum perfectissimæ vitæ, hic autem est ipsa vita intellectiua actualis. Antecedens cum consequentia constat, nam formale constitutiuum desumendum est ex suprema perfectione rei, cum sit radix omnium proprietatum. Minor subsumpta probatur: tum quia, inter perfectiones substantiales Deo conuenientes nulla perfectior est intellectuali; quia hæc & reliquos gradus substantiales in Deo præsupponit, & est adæquata ratio, quæ ei attributa omnia conueniant. Tum quia ex Aug. 14. de Trin. cap. 8. Et S. Tho. pluribus in locis, solæ creaturæ rationales sunt ad imaginem Dei, eò quod solæ eam imitantur Deum, secundum gradum intellectiui. Porro imago assimilationem postulat secundum differentiam specificam.

Fasolus.

August.
S. Thomas.

74. Quod

74. Quod autem intellectio ipsa actualis, non autem radicalis, sit ultima differentia constitutiva Deitatis, probatur tñ quia vita, quæ constituit Deum in ratione Dei, non modò debet esse perfectissima secundum gradum, sed etiam secundum actualitatem: cum Deo, concedenda sit vita perfectissima. Tum quia maior perfectio est, Deum esse beatum essentialiter, quàm identicè: beatitudo autem in actuali intellectu summi boni consistit. Tum quia sicut creaturæ rationales constituuntur per intellectum radicale: ita Deus per intelligere actuale: nam quod est posse in creaturis, actu est in Deo.

Argentinas
Toletan.

75. TERTIA sententia Argent. qu. 1. Prologi. §. Sed illud non valet Toletan. qu. 6. ar. 2. affirmantium, formale constitutum Dei esse infinitatem. Probat Argent. primò, Deus est purus actus, essentialiter fundans infinitas perfectiones: ergo infinitas est de formali ratione ipsius. Anteced. constat, nam Deus est Vniuersaliter perfectus, continens perfectiones omnium generum. Consequentiam probat, quia si infinitas non esset de formali ratione Dei, Deus non fundaret has perfectiones, vt purus actus, sed vt passiva potentia. Secundò, Illud est formaliter infinitum, quod omnia sibi annexa reddit formaliter infinita: sed Deitas reddit omnia attributa formaliter infinita, quia nullum attributum est formaliter infinitum, nisi vt coniunctum Deitati: ergo Deitas est formaliter infinita. Tertiò si infinitas non esset formalis ratio Deitatis, excogitari posset ratio nobilior ipsa infinitate: sed nulla ratio nobilior infinitate excogitari potest: ergo. Quartò sic se habet creatura ad esse finitum & limitatum, sicut Deus ad esse infinitum & illimitatum: sed finitas est formalis ratio creature; ergo infinitas est formalis ratio Deitatis. Quintò Deitas est perfectissima ratio, est autem talis formaliter per infinitatem, nam infinitas continet omnem perfectionem, qua sola posita nihil Deitati deest, & qua sola sublata, Deitas ipsa manet imperfecta. Sextò probatur auctoritate Damasc. lib. 1. Fide c. 12. asserentis, Deum esse *infinitum pelagus substantia*.

Damascen.

Gillius.

76. QUARTA sententia Gillij lib. 2. tract. 1. cap. 14. affirmantis, formale constitutum Deitatis esse ipsum *Esse* infinitum & interminatum. Pro explicatione huius sententiæ,

77. Nota 1. Ex eodem Gillio, formale constitutum rei requirere tria. Primum vt quoad fieri potest, sumatur ex vltima & perfectissima ratione rei. Ex vltima, quia debet re distinguere ab omni alia; ex perfectissima, quia debet esse radix omnium operationum & proprietatum, quæ rei competunt vt tali. Secundum vt conueniat rei per se primò & secundum quod ipsum, alioqui vel esset accidens, vel illi commune cum reliquis. Tertium vt formaliter contineat omnia, quæ sibi vendicat essentia vt talis, eò quod nunquam intelligitur essentia constituta, donec formaliter dicat ea omnia, quæ ipsam constituunt vt talem.

78. Nota 2. Discrimen inter formale constitutum Dei, & creaturæ. Nam formale constitutum Dei, non potest assignari, vt distinctum à reliquis perfectionibus essentialibus ipsius Dei; quia non potest assignari, vt differentia contractiva generis, alioqui esset in Deo compositio Metaphysica ex genere & differentia, quam potior pars Theologorum cum S. Thom. 1. p. qu. ar. 5 & 1. contra Gentes. cap. 25. & qu. 7. de potentia art. 3. negat; eò quod talis compositio dicat partes mutuo sese obiectiue excludentes, quod repugnat actui puro; sed assignari debet tale constitutum, quod formaliter imbibat omnes perfectiones essentielles Dei. Etenim cum Deus non habeat perfectiones, per quas vniocè conueniat cum creaturis, & per quas ab iisdem creaturis differat, sed se toto differat, se toto conueniat analogicè, vt solent vltimæ differentie, & suprema genera se totis conuenire, se totis differre; nequit assignari vltimum constitutum, vt formaliter excludens reliquas perfectiones superiores, essentielles Deo, sed potius, vt eas implicite & formaliter includens. His adnotatis,

S. Thomas.

79. DICO. Formale constitutum Dei est ipsum esse secundum totam latitudinem essendi. Est S. Tho. 1. p. q. 3. ar. 4. & 1. contra Gentes. c. 21. & 28. de potentia. qu. 7. ar. 2. & alibi affirmantis, essentiam Dei formaliter consistere in suo esse, quod continet totam virtutem essendi. Nec dici potest, in his locis S. Thom. non assignare vltimum constitutum Dei, de quo est præsens quæstio: Nam citata. qu. 7. de potentia ad nonum, docet ipsum *esse*, esse omnium perfectissimum; quod inde probat: quoniam actus semper est perfectior potentia: sed *esse*, est actualitas omnium actuum, omnis quippe forma vltimo constituitur per *esse*: Vnde patet, inquit, quod est perfectio omnium perfectionum. atqui de ratione vltimi constitutui est, vt sumatur ex perfectissima actualitate rei. Hanc eandem sententiam expressis verbis docuit Athanasius oratione contra gentes colum. 3. ante finem: *Deus*, inquit, *qui est ipsa essentia, nullis partibus coalescit, quapropter & eius ratio ipsum est esse*.

S. Thomas.

Athanasius

80. Fundamentum est, quia hoc tantum prædicatum in Deo, habet omnes conditiones requisitas ad formale constitutum Deitatis. Nam primò conuenit Deo per se primò, & secundum quod ipsum; nulli enim creaturæ per se primò conuenit actu esse seu existere; Vnde per hoc nomen, Deus ipse Exodi. 3. expressit naturam & essentiam suam, nomen enim, vt S. Thom. contra Gent. cap. 21. adnotauit, ad exprimendam rei naturam & essentiam imponitur. Secundò quia hoc tantum desumptum est ex vltima perfectione Dei, cum desumatur ex ipso *esse*, seu existere Dei, quod est vltima perfectio, quippe quæ nullam vltiorem in Deo supponit: desumptum etiam est ex vltima actualitate Dei: nam teste S. Tho. *Esse* est actualitas omnium actualitatum, cum omnes aliæ eatenus perfe-

Exod. 3.
S. Thomas

ctiones

S. Thomas.

ctiones sunt, quatenus ad hanc ordinem dicunt: omne quippe ens realitatem & perfectionem habet per ordinem ad esse, quod habet, vel habere potest.

81. Tertio solum hoc predicatum continet formaliter, non modo formalitate rei, sed etiam rationis, omnes perfectiones essentialiter Deo conuenientes: nam per esse illimitatum & infinitum formaliter intelligitur esse substantie, esse spiritus, esse sapientie, esse bonitatis, esse omnipotentie, & cetera esse quæ in Deo concipiuntur. Etenim si bonum, inquit Bernardus lib. 5. de consid. cap. 6. si magnum, si sapientem, vel quidquid tale de Deo dixeris, in hoc verbo (Est) instauratur, nempe hoc est ei esse, quod hoc omnia esse. Contra verò sapientia, ut virtualiter distincta à cæteris dicitur quidem esse, sed determinatum, quo Deus esse sapiens nominatur, non autem quo esse simpliciter dicitur; cum verò esse dicitur, totum esse predicatur, nullo excluso. Neque putet in ipso esse, virtutem tantum & potestatem, non autem actum & formaliter contineri omnes perfectiones Deo conuenientes, quia cum nulla perfectio diuina præscindat ab esse, omnis perfectio formaliter continetur in ipso esse.

82. Ex hac nostra opinione improbantur reliquæ. Nam prima assignataliquid potentiale, quod repugnat actui puro. Secunda, aliquid inadequatum, præsum à perfectionibus prioribus substantie spiritus, &c. & excludit perfectiones volitionis, iustitiæ, omnipotentie, &c. quæ sunt de conceptu quidditativo Dei. Tertia assignat pro formali constitutiuo modum, est enim infinitas modus rei infinitæ, sicut finitas modus rei finitæ: modus autem nunquam assignatur pro formali constitutiuo rei, quia modus non est forma, qua res est, sed quod est, cum tamen formali constitutiuo res maxime & primo sit.

83. Obijciens esse illimitatum, est ratio transcendentalis in Deo, competens omnibus perfectionibus & attributis: formale autem constitutiuum debet esse ratio aliqua propria, cōdistincta ab alijs perfectionibus communibus eiusdem rei, ut constat de Rationali, quod est specificum constitutiuum hominis. vnde Aristot. 3. Met. tex. 10. & 11. docet, ens in nullo definitione ponendum esse, quia per illud definitum à nullo distinguitur. Respon. primo negando Maiorem: Nam esse illimitatum, prout est formale constitutiuum Dei, dicit illimitationem in omni genere entis simpliciter; ut autem conuenit singulis perfectionibus, & attributis diuinis, ut virtualiter inter se distinctis, dicit illimitationem in certo dumtaxat genere, puta sapientie, vel iustitiæ.

84. Secundo distinguenda est minor, de formali constitutiuo simplicis vel compositæ naturæ: etenim vera est de formali constitutiuo essentie compositæ, non autem simplicis. Cuius discriminis ratio est: quia quando essentia est composita, potest ratio propria distinguui à communi, secus quando essentia est simplex: quia tunc ratio propria & commu-

nis est eadem, ut constat in supremis generibus, & vltimis differentijs: in Deo autem cum essentia sit simplicissima, ratio constitutiuæ propriè non præscindit à communi, sed eam formaliter includit. Vnde non est par ratio de rationali. Aristot. autem loquitur de ente creato, per quod nulla res differt ab alia; non autem de increato, per quod & Deus differt à creatura, & ut comprehendit totum esse simpliciter, differt à quolibet esse particulari diuino tanquam includens ab inclusio.

85. Obijciens 2. esse actus essentie; ergo est ea posterius; ergo non potest illam constituere. Vtraque consequentia patet. Antecedens probatur tum ex Aug. 5. de Trinit. cap. 2. & Anselmo in Monol. c. 5. affirmantibus, ita se habere essentiam ad esse, sicut lucem ad lucere, vitam ad viuere, sapientiam ad sapere. Tum quia esse est effectus formalis essentie, forma autem præcedit suum effectum formale. Resp. Esse sumi dupliciter, vno modo substantiuè, alio adiectiuè. concedo igitur, esse concipi ut actum essentie, nō adiectiuè, ut in creatura, sed substantiuè, cum sit ipsamet essentia Dei subsistens. Aug. autem & Ansel. loquuntur iuxta nostrum imperfectum modum concipiendi.

86. Obijciens 3. Limitatio & finitas non est constitutiuum creaturæ: ergo neque illimitatio & infinitas erit constitutiuum Dei. Resp. Nego consequentiam. Ratio discriminis: quia limitatio & finitas de formali dicit defectum perfectionis; defectus autem non potest rem primò constituere, cum supponat antèrius fundamentum in quo fundetur: illimitatio autem & infinitas importat perfectionem, quæ potest rem primò constituere.

87. Ex dictis patet ad primum primæ sententiæ. Etenim concedo, Deum esse essentialiter vitam & intellectum, sed inadæquatè; formale autem constitutiuum rei simplicis, debet adæquatè rem exprimere. Ad secundum, nego consequentiam; eiusque probationem ob eandem rationem assignatam.

88. Ad Fundamentum secundæ, nego Deum esse tantum essentialiter viucentem. Cæterum dicuntur creaturæ ob gradum intellectui, esse ad imaginem Dei, quia hæc perfectio est potior in creaturis; Vnde ea tantum constituit earum essentiam: in Deo autem licet ratio intellectui comparata ad cæteras sit perfectior; comparata tamen ad omnes quæ constituunt per se primò & secundum quod ipsum Deum, non est perfectior. Ad imperfectam autem imaginem, qualis est creatura respectu Dei, facit quæcumque similitudo.

89. Ad primum tertiæ, Resp. Infinitatem sumi dupliciter, primò pro attributo infinitatis. Secundo pro materiali connotato infinitarum perfectionum. Infinitas primò modo est essentia Dei, sed inadæquatè, quia non solum constituitur per infinitatem, sed per reliquas etiam perfectiones. Secundo modo est adæquata, verum quia reliquas perfectiones non importat directè & per se primò, uti requiritur ad formale constitutiuum rei, sed

tantum

Aristot.

August.

Anselmus.

Bernardus

Aristot.

tantum indirectè & connotatiuè, nequit esse Deitatis constitutum. Ad secundum, nego minorem, eiusque probationem; etenim, vnumquodque attributum est in suo genere infinitum. Ad tertium concedo minorem. Nam esse secundum totam latitudinem essendi est perfectius infinitate, & quatenus infinitas restringitur ad solum attributum infinitatis, & quatenus indirectè connotat infinitas perfectiones, atque adeo illud potius, quàm hæc, ponendum est constitutum Deitatis. Ad quartum nego minorem; est enim finitas modus rei creatæ, supponens essentiam ut fundamentum. Ad quintum nego, Deitatem esse perfectissimam per solum attributum infinitatis. Ad sextum dico, Damascenum loqui de infinitate secundum esse, quod est pro nobis.

SECTIO V.

An attributa ratione inter se, & ab essentia distinguantur?

90. **H**ACTENUS de essentia & attributis secundum se; nunc de illis disputandum est per ordinem ad intellectum creatum, illa inter se distinguendum.

Aureolus.
Ariminensis.
Alacenensis.
Maior.
Gabriel.

91. **P**RIMA sententia Aureoli in 1. dist. 8. p. 3. ar. 6. proposit. 2. & dist. 45. ar. 3. proposit. 1. Ariminenensis dist. 8. q. 2. ar. 2. Alacenensis q. 6. ar. 2. Maioris q. 1. Gabr. dist. 2. q. 1. & 2. Negantium, ea inter se vel ab essentia ratione distinguere posse, nisi sola connotatione extrinsecæ: eadem quippe Deitas, ut connotat effectum à se producibilem, dicitur omnipotens, ut connotat res sibi obiectiuè præsentis, sapientia nuncupatur. Fundamentum eorum est, quia quod natura sua est indistinctum, nequit per extrinsecum distinguere; essentia autem Diuina natura sua est indistincta: ergo nequit per extrinsecam rationem distinguere. Confirmat Aureolus primò, quia hæc distinctio sufficit ad saluanda contradictoria, & omnia quæ de natura Diuina prædicantur; nam licet in recto per plura attributa importetur idem, in obliquo tamen importantur diuersa. Secundò quia maior est perfectio, nullam in Deo, ne rationis quidem multipliciter admittere.

S. Thomas.
Durandus.
Richardus.
Capreolus.

92. **S**ECUNDA Sententia S. Th. q. 7. de potentia ar. 6. opusculo 9. q. 1. 2. & 3. & in primo dist. 2. q. 1. ar. 3. Durandi q. 3. Rich. ar. 1. q. 3. & 4. & dist. 3. ar. 2. qu. 1. ad primum, Capreoli dist. 6. qu. 4. ar. 1. conclusionem 2. & aliorum communis, affirmantium ea inter se & ab essentia ratione cum fundamēto in re distinguere posse. Quæ distinctio à modernis Theologis, distinctio rationis ratiocinatæ appellatur: & consistit in pluralitate conceptuum conuenientium rei, quæ ob sui perfectionem & plenitudinem nequit vno conceptu adæquate penetrari. Hæc eadem dici potest distinctio ex natura rei, non quidem actualis & formalis, sed fundamentalis & virtualis; & distinguere

tur contra distinctionem rationis ratiocinantis, quæ nullum habet fundamentum in re, sed pendet ex mera ratione ratiocinante ac distinguente.

93. Hæc sententia verior est & sequenda. Fundamentum sumitur tum ex plenitudine diuini esse, vnitissimè continentis multas perfectiones, quæ in creaturis distinctæ sunt; tum ex imbecillitate & imperfectione nostri intellectus, non valentis vno actu exprimere, quid quid perfectionis est in simplicissima illa Deitate. Quo fit, ut dum varijs conceptibus naturam illam exprimit, in varias perfectiones distinguat obiectiuè, quæ re ipsa actu subiectiuè distinctæ non sunt, nisi tantum virtualiter, & inchoatè.

94. Secundò argumentor contra Auctores primæ scientiæ: quia licet plerumque diuina attributa concipiuntur distincta, per habitudinem ad diuersa connotata extrinsecæ: falsum tamen est, ea concipi distincta per solam connotationem extrinsecam, sed ratione etiam intrinsecæ præsupposita ab hoc vel ab illo extrinsecò connotato; velut sapientia & omnipotentia non distinguuntur sola connotatione obiecti intelligibilis & producibilis: sed intrinsecæ etiam ratione præsupposita in ipso Deo ab obiecto intelligibili, & producibili; ratione cuius dicitur Deus intrinsecè sapiens, intrinsecè potens: alia enim ratione diuersa Deus concipit obiectum, & producit effectum: quoniam, si, per impossibile, posset producere omnia & non posset intelligere omnia, haberet perfectionem omnipotentiam, non haberet perfectionem omniscientiam. Confirmat pura connotatio nullam ponit intrinsecam perfectionem in connotante: attributa autem ponunt in Deo perfectionem intrinsecam: sunt enim perfectiones simpliciter simplices, quæ meliores sunt ipsæ quàm non ipse: ergo nequeunt solâ connotatione obiectorum distinguere.

95. Tertio: Si Deus diceretur bonus aut sapiens per solam connotationem bonitatis, aut sapientiæ, quam causat, vel causare potest; dici etiam posset terra aut cælum per connotationem terræ, aut cæli, quod causat, vel causare potest.

96. Ad fundamentum Primæ Resp. quod in se indistinctum est, non posse extrinsecâ notitiâ in se ipso distinguere; posse tamè obiectiuè in ordine ad varios conceptus inadæquatè exprimentes eandem rem, secundum varias perfectiones in ea virtualiter distinctas. Ad priorem Confirmat. concedo, ex ea saluari contradictoria, non tamen saluari intrinsecam perfectionem, quam attributa in Deo dicunt. Ad posteriorem nego assumptum: etenim maiorem perfectionem supponit in Deo virtualis multiplicitas rationum formalium, quàm vnitas: quia illa supponit eminentem perfectionem equipollentem multis, quam non supponit hæc lege Capreol. in p. d. 2. qu. 3. ad 2.

Capreolus.